

AINEELLISEN YLIMÄÄ- RÄN KANSSA ELÄMINEN

Jarno Valkonen

Henry Nygård: *Kuopasta kiertotalouteen. Suomen yhdyskuntajätehuollon historia.* Jätelaitosyhdistys ry.: Helsinki. 2016. 204 s. ISBN 978-952-5239-01-0

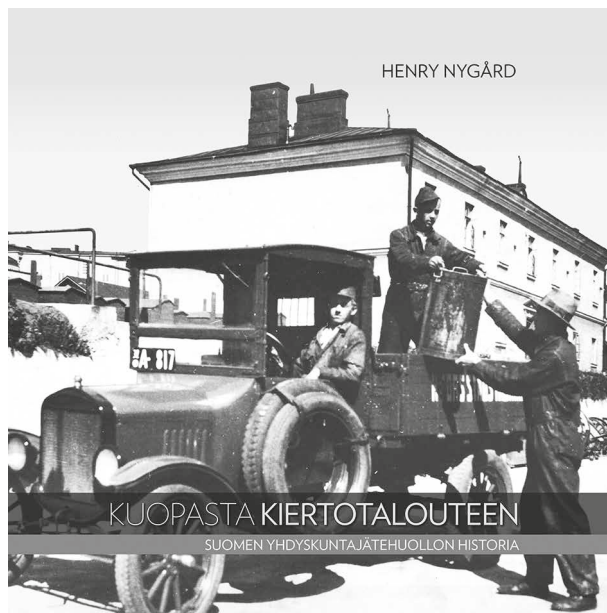
Jäte on keskeinen ja näkyvä osa yhteiskuntaa, jokapäiväistä elämää, taloutta ja työtä. Jätettä tuotetaan, lajitellaan, vältellään, kierretetään, kuljetetaan, hallinnoidaan, myydään, verotetaan, levitetään ja työstetään. Jäte kuormittaa, sitoo resursseja ja aikaa; sen kanssa eletään, jaetaan tilaa ja maisemaa; se yhdistää ja erottaa, tuottaa luokituksia ja sosiaalista järjestystä. Kaikesta huolimatta jäte on pitkään näyttäytynyt paradoksaalisesti näkyvänä näkymättömänä; asiana jonka kaikki havaitsivat mutta kukaan ei halua nähdä. Silloinkin kun jäte nousee esiin, on se lähinnä ongelma, joka halutaan nopeasti siirtää syrjään häiritsemästä elämää. Yhdyskuntajätteen historiaa luotaavassa teoksessaan Henry Nygård osoittaa, että tämä ei ole koko totuus jätteestä.

Kuopasta kiertotalouteen on ensimmäinen suomalainen kokonaisesitys jäteyhteiskunnan historiasta. Teoksessa liikutaan pitkällä historiallisella skaalalla alkaen Raamatun kertomuksista päätyn nykyisiin kiertotalousvisioihin. Tutkimuksen aluksi Nygård motivoi lukijaansa kirjoittamalla, että ”jätteet ja jätehuollon historia ker-

tovat yhteiskunnasta, jossa jäte on syntynyt. Se kertoo ihmisen käyttäytymisestä toisiaan ja ympäristöä kohtaan, elintavoista ja elintavasta. Se kertoo myös kulttuurista, vallitsevasta ideologiasta ja tuotantotavoista” (s. 16). Teos onkin riemastuttava tutkimusmatka ihmisen historiaan ja tuulettaa samalla reippaasti perinteisiä jäteymmärryksiä.

Heti aluksi Nygård purkaa käsityksen siitä, että jätteestä voisi päästä eroon kunhan keksittäisiin riittävän tehokkaat teknistaloudelliset ratkaisut. Nygårdin mukaan ihmisen toiminta tuottaa aina hylättäviä aineita ja esineitä, ja siksi aineiden kiertokulku on todellisuutta niin ihmiskunnan historiassa, nykyisyydessä kuin tulevaisuudessakin. Hänen mukaansa on jopa niin, että ”jätteiden tuottaminen on suosinut ihmisen menestymistä lajina” (s. 14).

Toiseksi tutkimus problematisoi käsityksen jätteestä yhtenä ja yhdenmukaisena kategoriana, johon jätehuolto kohdistuu. Sen sijaan jätteen käsite on historiallinen luomus, joka saa uusia muotoja ja uuden merkityssisällön aina, kun jätepolitiikka ja

sen mukainen jätehuolto muuttuu. Nygård havainnollistaakin erinomaisesti, miten jäte ja jätteen käsittelijä ovat aina määritelleet toisiaan.

Kolmanneksi Nygårdin osoittaa tutkimuksessaan, miksi käsitys siitä, että yhteiskunta olisi aktiivisesti pyrkinyt pääsemään jätteestä eroon koska se on arvotonta, jotakin jota kukaan ei halua, joutaa kierrätykseen. Koko yhdyskuntajätehuollon historian ajan yhteiskunta on pyrkinyt keksimään asumisen, kulutuksen ja tuotannon ylimäärälle käyttöä. Jätehuoltokäytäntöjen yksi tehtävä onkin ollut se, miten tehdä aineellisesta ylimäärästä arvokasta ja hyödynnettävää. Nykyinen kiertotalousvisio sen mukaisine jätehuoltokäytäntöineen on tästä erinomainen esimerkki.

Lisäksi teos herättelee miettimään, että kulutusyhteiskunnan ylipursuavan jätetuotannon ongelmat eivät taida olla ratkaistavissa kuluttajakansalaisten valistuksella tai kehittämällä parempia jäteteknologioita. Nygårdin mukaan kulutusyhteiskunnan jätemäärien voimakkaan kasvun taustalla on ollut vaikuttamassa muutokset paitsi elintavoissa ja -tasossa myös tekniikassa ja rakennustavassa. Elintason nousu edesauttoi ruokatalouksien siirtymää kertakäyttöpakkausten ja säilykeruoan lisäämiseen. Muutokset asumisessa ja lämmityksessä puolestaan lisäsivät paperin ja hylättyjen tavaroitten tuleamista jätehuollon piiriin, kun kaukolämpötaloissa ei enää poltettu paperia eikä uusien talojen pienimuotoisiin ullakokomeroihin mahtunut entiseen tapaan kerätä tarpeetonta tavaraa. Kaiken tämän seurauksena oli se, että jätteen koostumus on muuttunut yhä enemmän paperi-, muovi- ja metallipitoiseksi, mikä hankaloittaa jätteen käsittelyä, jota taas rajoittavat monet ympäristö-, talous- ja poliittiset ideologiat. Kulutusyhteiskunnan jätekysymys on siten monisyinen vyyhti, johon ei ole yhtä oikeaa ratkaisua.

Kaiken kaikkiaan Nygårdin tutkimus yhdyskuntajätehuollon historiasta on todella mielenkiintoinen ja ajankohtainen teos, jota on helppo suositella. Monivärisine valokuvineen ja yksityiskohdiltaan rikkaine analyysineen teos on sekä esineenä että lukukokemuksena vertaansa vailla. Teoksen merkitystä kasvattaa myös se, että se on Suomessa ensimmäinen kattava tutkimus, jossa jäte on nostettu yhteiskuntatutkimuksen keskiöön. Kun huomioidaan nykyinen yhteiskunnallinen kiinnostus jätettä kohtaan, uskoisin, että Nygårdin teos herättää niin tutkijoiden, päättäjien, viranomaisten, yrittäjien kuin laajan yleisönkin mielenkiintoa.

Kirjoittaja on ympäristösosiologi, joka työskentelee pohjoisten yhteiskuntien muutoksen professorina Lapin yliopistossa, ja johtaa tutkimushanketta, jossa tarkastellaan yhdyskuntajätteen hallintaa niin arkielämässä kuin institutionaalisissa yhteyksissä.